

Z

VONJ

Leto III. ————— Líst 16.

NA DUNAJI 15. AVGUSTA 1877.

S A M O T A R.

8.

Težko sva gorke čakala pomladi,
 Bolnik si vsak želi jo doživeti;
 Oko mu hrepení po zelenjadi,
 Rad pénico bi čul v goščavi peti.
 Prišla je pozno, vendar je prišla,
 Sirota ni zastonj mi hrepenela.

Že bukev, breza že je zelenela,
 Vijolice so drigale glavice;
 Iz ula je bučela izletela,
 Veselo so po vertu pele tice.
 Iz póstelje pod milo nébo ven,
 Na vert želela bolna je sirota.

„Glej, jablana razvija že peresa,
 Iz popkov cvetje pisano prodira;
 Mušice v solncu veselé se plesa,
 Po cvetji prvi med bučela zbira:
 Kakó je lepa zemlja, dragi moj,
 Kakó še lepše mora gori biti!“

Oklenem se ji šibkega života,
 V naročji nesem jo — preláhko breme!
 Kakó je dobro déla ji toplota,
 Pomladnje jasno, mirno-mehko vreme!
 Rudéti blede lica ji začú,
 In z nova se ji vnema žar očesa.

Nič nisem mogel jaz odgovoriti,
 Molčé ji stisnem — merzlopotno róko;
 Od nje sem v stran se moral oberniti,
 Solzé so grenke silile mi v óko;
 Tolažbe nisem vedel sebi, njej —
 Obup mi je divjal po vroči glavi!

Vijolico zagleda, prvo, v travi;
 Pripogne se — iz dua sercá zastoka —
 Pogleda me — sercé se mi ustavi —
 Oterpnila je v moji njena roka. —
 Na zemlji človek je uničen stal,
 Veselo je skerjanec pel v višavi! —

B. M.

R O S A N A.

II.

Takega sejma niso pomnili najstariji ljudje v Zalesji. Ne da bi se ne bilo še nikoli razteržilo toliko blaga in živine; mnogi kmetič je gnal pozno zvečer s potertim srcem svojo kravico neprodano domov, in po cesti voz se je verstil za vozom z blagom, ki ni bilo dobilo kupeca. Vendar takega življenja, takó veselega gibanja ni bilo morebiti še nikedar prej na Zaleskem sejmu, kakor danes. Zadovoljni s kupčijo so bili posebno oni, ki so točili vino in drugo pijačo, prodajalci raznih sladkarij za nepokvarjena kmečka gerla in drobnega blaga, ki se kupuje po nizki ceni za „odpustke“. Sveta se je bilo sešlo, zlasti na večer toliko, dá se je vse terlo. Potrebnik, pošteni sluga deželске gosposke, kateremu je bila izročena skerb za red po sejmu, ni sam vedel, kam bi se dejal: povsod ga je bilo treba, in povsod človek vendar ne more biti. Prilesje, kjer je vendar vedel za vsako hišno številko, da bi jo bil lahko našel sè zavezanimi očmi, kjer je poznal po imenu, po samem glasu vsakega človeka, ni se mu še nikoli zdelo takó neizmérno dolgo in široko; zdaj je bilo slišati hrup na tem konci vasi, zdaj kričanje, prepir na drugem: ní čudo, da je bil stari mož skoraj z uma: on sam je bil za vse odgovoren. Res, dobro oko je imel in uho, ali kaj to, ker noge ne morejo biti tu in tam ob istem času, in posebno roke, katerih bi bilo morebiti najbolj potreba. Da bi bilo le že kedaj tega nesrečnega dneva konec! Kaj je bilo pač, kar je takó razburilo mirne Zalesčane, kar je prizadejalo toliko preglavice poštenemu Potrebniku? O ko bi bilo šlo po njegovi volji, nikoli bi ne bilo té nadloge v vas: ali gospod „komisar“ so delali po svoji glavi, poslušali niso dobrih svetov izkušnega, sivoglavega služabnika.

Že prej ta večer je bila prišla med drugimi sejmarji iz daljnih krajev čudna družba, kakoršne Zalesčani še nikoli niso videli pred, ne mladi, ne stari, Bog vedi, od kod. Še najbolj podobni so bili ti ljudje ciganom, vendar cigani niso bili. Imeli so velik voz, ki je bil skoraj hišeci podoben, vrata je imel in okna, še celo majhen dimnik v zadnjem konci. Dobivši privoljenje od gosposke, krenejo z vozom s ceste v stran in ustavijo se na trati konci vasi. Voznik izpreže dvoje starih, suhih kljuset, ter ju izpusti, pač brez posebnega privoljenja, na pašo: vrata se odpró in iz voza se vsuje kakor skozi ulovo žrelo čudna druhal, moški in ženske, mlado in staro vse vprek. Zadnji med njimi izstopi mirno, ponosno pravi velikan, za glavo večí mimo ostalih, mož krepkih udov, širokih pleč. Lasje so mu bili zadej dolgi, nad čelom kratko pristriženi; bistro, černe oči je imel, dolg, kljukast nos, skerbno obrta, nekoliko upala, bleda lica. Kedó ga je videl, ní mu bilo treba popraševati, kedó je poveljnik tej družbi; saj tudi taki ljudje ne morejo biti brez poveljnika.

Videti ni bilo tem ljudem, da se jim posebno dobro godi; re-

jenega, okrogloličnega človeka ni bilo med njimi; njih obleka je bila zanemarjena in težko da kateremu po životu umérjena. Vendar dobre volje so bili vsi. Eden celo izmed njih se je, izstopivši iz voza, takoj na glavo postavil, drugi je koezelce prevračal in tretji je kolo zatočil od konca do konca po trati, menda iz samega veselja, da je konec dolgočasne vožnje. Ali strogi poveljnik jim ni dal mnogo odloga, vsak je moral na svoje delo. Začnó se čudne priprave. Dva krepka, visoka stebra zabijejo v tla, podkrepivši ju od vseh strani; potem potegnejo debelo vrv od kola do kola, takó da je bila najmanj za pet sežnjev od tal. Drugi postavljajo in pripravljajo druga skrivnostna orodja.

Strahoma se približuje vaška mladina, med njo pač tudi odrasli ljudje, neznani druhali; stermeč gledajo to nedoumno početje. Vsi vprek ugibljejo in úkrepljejo, kaj so neki ti ljudje, kaj bodo počeli, kaj pomeni to in ono orodje. Najumnejši izmed njih si je zastonj belil glavo. Ko je bilo delo dokončano, migne gospodar, vsi vró zopet nazaj v voz; čez nekaj časa se povernejo čudovito izpremenjeni. To so bili čisto drugi ljudje, vsi so bili takó lepi! Zlasti ženske so imele obličja kakor mleko in kri, stare ni bilo zdaj več med njimi in vse so bile takó lepo oblečene! To je bila vse sama svila, ali kedó vé, kako drago blago, vse zgolj bleščeče zlato in srebro, to so morali biti vendar bogati ljudje! Približalo se je bilo že več vaških mladeničev; kakó so gledali zale ženske; nikoli prej niso videli takó cvetočih lic, takó drobnih ročic in nožic! In kaj je bilo še videti! Imeli so pse, navadne živali, prej se ni nihče zmenil zanje, a zdaj so bili po človeško opravljeni, za moške in ženske, in po konci so hodili, nekoliko časa vsaj, potem pa zopet po vseh štirih, kakor je psom spodobno.

Ko so bili vsi pripravljeni, uversti jih glavar kakor procesijo in takó gredó v vas; odspred sta dva dečka bobnala in tretji je trobil. Kader je utihnila godba, oglasi se eden izmed družbe, posebno smešno opravljen, tór oznanja s krepkim, donečim glasom, kake nove, nezaslišane reči bodo gledali Zalesčani jutri. Takó so prehodili vso vas po dolzem od konca do konca in po tem zopet nazaj. Pač smemo reči, da ni bilo hiše v Zalesji, v kateri bi se ne bili pogovarjali pri večerji o novi prikazni. Poveljnik je imel izkušeno oko; v svesti si je bil, da se sme nadejati prihodnji dan obilega zaslužka, samo da bi bilo vreme ugodno.

Veselo se je kadilo iz dimnika na vozu, ko se je vernila družba. Naglo se preoblečejo, potem posedejo po travi. Ni ga bilo pač med njimi, da bi mu ne bila šla v slast skromna večerja.

Mine noč, napóči dan Zalesčanom na veselje, na preglavico ubogemu Potrebniku. Vreme je bilo lepo, mnogo ljudstva je bilo privrelo od vseh strani. Poveljnik družbe je bil zadovoljen; zjutraj že so se pričele predstave; stoli okolo igrališča so bili skoraj posedeni, réš da sedeži niso bili predragi. Največ občinstva seveda je stalo bliže in dalje okolo. Ali tudi niso bili sami zastonjiki. Ženska s to-

rilem v roki je hodila okrog in takó prijazno je prosila in prigovarjala ljudem, da je vendar ta in oni, če tudi nerodno, posegel v mošnjo, ter položil svoj dar v torilce: in vsakemu se je takó ljubeznjivo zahvalila, da je bilo že samo to nekaj vredno.

Ali tudi občinstvo zaleško je bilo lahko zadovoljno z vsem, kar je bilo videti, in razvajeni niso bili Zaleščani. Zdaj se je eden čudovito zvrčal, znak z ustmi denar s tal pobiral, po samih rokah hodil in druge take čudeže delal; zdaj je drug za njim goreče predivo požiral; potem nastopi sam glavar, ter izkazuje stermečemu občinstvu svojo silno moč. Znak ležečemu položita dva na persi velik kamen, ter mu ga razdrobita s težkimi kládvi na drobne kosce. Še zobmi je držal železo, ki bi ga bil drug, krepak človek s težka privzdignil z obema rokama. Največ veselja pa je delal, zlasti mladini, norčav človek, smešno opravljen z različnimi šalami in burkami, ki mu niso nikedar pošle. Na posebnem mestu je sedela starka, katera je vsakemu, kedor je hotel, prorokovala iz rok, ter za malo denarja radodarno delila obilo sreče. Celo stari Jelenko se je bil dal pregovoriti, da je stopil pred njo, ter ji roko podal. Ali pri njem starka ni imela sreče. Menda ker je slišala, da mu pravijo oče, mislila je, da je mož oženjen, in prorokovala mu je, da bo imel mnogo sreče z otroci. Ko se mož zareži in vpraša, s čegavimi otroci, tedaj še le spozna prorokinja, da ni na pravem sledu; sploh je bilo videti, da ni ženica prebrisanega moža nič prav vesela; pametnim ljudem je težko prorokovati!

Ali vse to, kar je bilo videti do sedaj, dasi silno zanimljivo, ni bilo še senea proti temu, kar je še čakalo slavnega zaleškega občinstva. Kaj bode z vervjo, ki je nategnena od stebra do stebra takó visoko od tal? Nekoliko časa je bilo vse mirno; videti je bilo iz vsega, da sedaj pride kaj posebnega. Glavar sam se približa, ter poskuša s krepko roko steber za stebrom, ali sta dovolj terdno zabita in nategne verv, ki je bila nekoliko odjenjala. Na to pa se prikaže mlada deklica, nihče ni videl, odkod je prišla, kar stala je pred njimi; nihče se ni mogel spomniti, da bi jo bil videl popred. Lepa je bila ta deklica, Zaleščani niso še nikedar videli nič enakega; kakor angelj se jim je zdela, samo bez peroti. Še to jih ni motilo, da ni imela rudečih lic, brez česar si kmet sicer ne more misliti prave lepote; orujavela je bila, kolikor je bilo videti šibkega životka. Lahka, tanka obleka brez rokavov ji je sezala samo do kolen. Goste črne lasé ji je oklepal zlat ali pozlačen obroček okolo glave. Ali nad vse lepe so bile njene velike, črne oči, ki so se ji takó skrivnostno žarile izpod tamnih obervi z dolgimi vejicami; té vejice so se ji čudno lesketale, kakor bilke v jutranji rosi. Z veseljem je gledalo lepo deklico vse občinstvo; ali to veselje ni bilo pravo, čisto veselje; mnogim gledalcem se je milo storilo o njenem pogledu; deklica ni bila vesela, otožna je bila videti, takó otožna!

Ko je takó stala nekoliko časa, stopi k njej poveljnik, ter ji reče, kolikor mu je bilo moči, z mehkim, prijaznim glasom:

„Ljudje čakajo, naprej, Rosana!“

Urno kakor leverica spleza dekletec po lestvicah ob stebri kvišku, verhu stebra postoji, potem začne počasi stopati po vervi. Gledalcem je od straha utripalo seree. Ko je bila prišla do srede, zopet nekoliko postoji, potem pa steče urno do družega konca. Ali to je bil samo začetek. Kar je počela nazaj gredé, to je bilo že pregrešno. Zdaj je pokleknila na verv, zdaj je skakala po eni, potem po drugi nogi: nato leže znak, skoči kvišku; lovi se, kakor da bi padala, in zdaj — seree je zastalo gledalcem — zdaj je pala zares, ali vjame se z roko ob verv — vsem je bil kamen od serea; da bi pa vedeli gledalci, da je vse to samo na videz, pade zopet na drugo stran in vjame se z drugo roko.

Doveršivši svoj posel spleza zopet doli. Prikloni se na vse strani s posiljenim nasmehom, potem izgine. In kaj je bilo njeno plačilo? Dobro-klici in ploskanje po navadi; neotesani Zaleščani še tega niso znali. Uboga deklica!

In takó so se veršile igre ves dan s kratkimi presledki, kolikor je bilo treba, da so se nekoliko počili in okrepečali igralci, posebno pa, da se je zopet nabralo drugo občinstvo. Ravnatelj družbe je bil vesel, dolgo že ni imel takó dobre létine. Zadovoljen je bil sè svojimi ljudmi, posebno z Rosano; že dolgo ni bil takó priljuden z njimi; Rosani je večkrat prijazno pogladil lice, kar pa ni bilo videti deklic nič prav po volji. Vselej se je skoraj nejevoljno obrnila v stran in še bolj je bila žalostna. Ali to ni moža nikakor motilo: vesela, ali žalostna, da mu je le denar služila.

Na večer celó je bilo vse polno ljudi na igrališči. Od vseh strani so prihajali sejmarji, nekateri že dobre volje zaradi dobre kupčije, ali pa ker so bili že pogledali v kozarec. Ravnatelj ni imel vsem prostora dovolj. Ali hitro si pomaga. Svojemu sinu, lepemu, krepkemu dečku, ki je bil podoben svojemu očetu, kolikor je mogel sè svojimi petnajstimi leti biti podoben že postarnemu možu, izroči nekoliko udov svoje družbe, ter mu veli, naj gre z njimi na drugi konec in si tam napravi svoje igrališče. Takó so imeli ta večer Zaleščani, kakor velikomeščani, dvoje gledališče.

Vse se je veršilo igralcem in gledalcem po volji. Mračilo se je že, ko pride zopet Rosana na versto. Sedemkrat je bila že na vervi. Ko je bilo treba iti osmikrat na delo, ko je že stala poleg stebra, obide jo slabost. Onemogla se zgrudi na tla: huda vročina in nenavadni trud sta bila premagala šibko dekletec. Ko je ravnatelj to videl, mislil je, da deklica noče, da se samo taji, ali pa ničesa ni mislil: pohlepnost ga je bila vsega oglušila in oslepila. Morebiti sicer ni bil takó hudoben človek, ali silno nagle jeze je bil, in gorjé mu, kedor se je ustavljal njegovemu povelju. Hud gospodar je bil, in mnogokateri njegovih podložnih je že čutil težko roko njegovo. Razserdi se: dva koraka, in stal je pred deklico, s kratkim bičem v roki, ki ga je imel za pse in sploh za znamenje svoje oblasti.

„Ali boš, ali ne boš?“ zagrozi se nad njo; ves zaripljen je bil v obrazu in strele so mu švigale iz tamnih oči.

„Ne morem“, zdahne deklica.

„Čakaj, videl bom, ali moreš ali ne moreš, ti nepridiprav!“

„Če me ubijete, ne morem!“

„Pomagal ti bom, če ne moreš; po konci!“

Dekletee se ne gane. Surovež zaviltni bič nad njo.

„Še enkrat, vstani!“

Hrup nastane med gledalci, vse je kričalo: ali toliko poguma vendar ni imel nihče, da bi šel branit ubogo siroto.

V tem hipu plane tuj mož pred serditega človeka. Z obema komolcema je bil razmetal kakor snope narazen množico pred sabo.

(Dalje prih.)

B. M.

Z O R K O.

Podoba iz dijaškega življenja.

II.

(Konec.)

Sadnik. Dobro, nič napačno, Zima! Ali da bi rekel: genijalno, ne! To bi še mnogočak pogodil: jaz pripoznavam samo, kar je genijalno. Genijalno, možje, je moj prijatelj Kozobradović učil svojega odgojenca angleščine, katere je sam toliko znal, kolikor jaz kitajščine. Kozobradović, saj ga poznate, genijalen človek, še Ploetza ni potreboval, ali kake druge take knjige.

Zorko. Kakó je bilo tisto, govori!

Sadnik. Hervaščine ga je učil! To je originalno. Morebiti bi ga še zdaj učil, hervaščina ni takó lahka, ko bi se ne bil gospé zameril, da je moral s potoma iz hiše.

Zima. Kaj vruga ji je bil storil?

Sadnik. Na kosilo je bil povabljen v hiši. Imeli so večo družbo. Po jedi pride, kakor je navada, različno sadje na versto: vmes tudi lešniki. Lešnike je Kozobradović posebno rad jedel. Ker je bil dobre volje — priganjati ga ni bilo nikoli treba pri pitji — začel je lešnike sè zobmi tretji.

Kovač. To torej je tista vélika pregreha!

Sadnik. Počakaj, da se ti dopové. Gospa, ki je bila ta dan posebno ljubeznjiva z njim, reče mu dobrohotno čez mizo: Tega bi pa jaz vendar ne, gospod Kozobradović: škoda bi se mi zdelo mojih zób. — Vaših zób? odgovori ji Kozobradović nepremišljeno, taka bogata žena, kakor ste vi, gospa, kupi si lahko druge! Komaj je bil izgovoril té na videz nedolžne besede, začno si vsi gosti usta mašiti, da bi jih smeh ne posilil.

Pribegar. Kaj je tu takó smešnega? Meni se zdi samo neumno.

Zorko. Meni se dozdeva, kaj je bilo.

Kovač. Že vem —

Zima. Žena je imela, gotovo je bila že starikava, ponarejene zobe.

Sadnik. Ne starikava, stara je bila že, kakor zemlja, pa hotela je biti mlada, kakor vse ženske.

Zima. Hinc illae lacrimae! Prav se ji je zgodilo. Takó bi bilo treba osramotiti vsako žensko, katera kaj ponarejenega nosi.

Sadnik. To bi imel človek mnogo dela, ne vedel bi, kje začeti.

Pribegar. Torej, tí meniš, da je pri ženskih toliko ponarejenega?

Sadnik. Toliko, da človek nikoli prav ne vé, kje je meja med resničnim in ponarejenim; očém se ne smé verjeti.

Zorko. Ne, gospóda; takó ne smemo govoriti. Če imajo ženske svoje slabosti, napake, kedó jim bo očital, da jih prikrivajo, kolikor moči, našim očem. Tega ne delajo tolikanj iz ničemurnosti, nego po nekem prirojenem estetičnem čutu; in to je hvalevredno.

Sadnik. Ti si bil in boš pravi ženski odvetnik, Zorko; zato te pa imajo tudi takó rade.

Pribegar. Samo zato? Poglej ta obrazek, té lasé, oči, Sadnik!

Sadnik. Vse res; vendar, kaj ima največ moči do ženskega serca, kaj na moških jih najbolj mika, kaj vnéna v njih sercih najiskrenejšo ljubezen, to se vpraša. Lepota? Poznal sem moža, ki je bil takó gerd, da bi ga bil lahko v proso vrabcem za strašilo obesil, in vse ženske so norele zanj! Duh? Navajati vam ni treba izgledov, da je duha toliko treba pri ljubezni, kolikor petelina na cerkveni strehi.

Kovač. Ali pa kozi repa.

Pribegar. Kovač, ti ne moreš, da bi kaj robatega vmés ne zinil, bodi pogovor še takó resen.

Kovač. Glej ga, glej zaljubljenega mladiča. Ta človek na zadnje še pesmi dela; nič mu ni upati.

Pribegar. In ko bi jih delal, tebi bi jih gotovo ne kazal; ti si materijalist, vsi medicinci so materijalisti. Gospóda, ne dajmo se motiti temu nejeverniku, temu bogataju, temu pesimistu, nihilistu, profikristu. Pameten predmet je prišel na versto; možje, govorimo pametno.

Kovač. Pamet pa ljubezen, pošten tat, „*contradictio in adjecto*“! Logika, logika! Kje si se učil logike, Pribegar?

Pribegar. Iz enega korita sva jela, Kovač, ne bodi gerdo rečeno! S takim človekom se mora takó govoriti, drugače ne umé. Da se vernemo k predmetu. Vesela prikazen je, da se je v novejšem času začelo udi pri nas Slovincih modrovati o ljubezni; to je velik napredek, gospóda, nova doba v našem slovstvu.

Zima. Pametnejše je res, vsaj kratkočasnejše, nego tisto večno, suhoparno jezikoslovstvovanje in starinoslovstvovanje.

Sadnik. Saperlot! To ti je dvojica poštenih besed, Zima!

Zima. Beseda, kakor stvar!

Zorko. Gospod Pribegar ima besedo!

Kovač. Saj je že komaj čaka, kakor žaba dežja!

Pribegar. Kaj je torej ljubezen, vprašam vas, gospoda?

Kovač. Schopenhauerja beri, če hočeš vedeti, kaj je ljubezen.

Pribegar. Ti in pa tvoj Schopenhauer, to sta dva prava tiča, „par nobile fratrum“.

Kovač. Ali si bral Schopenhauerja?

Pribegar. Nisem ga bral in ga ne bom; jaz nočem izgubiti vsega svojega idealizma, kakor ti.

Kovač. A, vidiš; bojiš se za svoj idealizem, to kaže, da ne stoji na trdnih nogah tvoj idealizem. Testimonium paupertatis. Ali hočeš, da ti povem, kaj pravi Schopenhauer o ljubezni?

Pribegar. Ne, ne žali mi ušes: kaj bo vedel tisti črnogledi samotar o ljubezni, najblažjem, najsvetejšem čutu, kar jih je stvarnik vsadil v človeško srce! Ta človek ni ljubil žive duše na svetu.

Kovač. To ni res; ljubil je svojega psa.

Pribegar. To je pasja ljubezen: tak človek, ki ne ljubi družega na svetu, razen psa, ni vreden, da ga zemlja nosi.

Kovač. Ti govoriš po svoji pameti, Pribegar. Kedórn pozna človeka, ljubi psa. To je tudi eden izmed resničnih izrekov tega také neizmerno globoko mislečega moža, najzrelejšega modrijana, kar jih je do zdaj zemlja rodila. To je debel kos človeške modrosti, Pribegar, tebi predebel.

Pribegar. Takó velikih ust res nimam, da bi mogel ta kos vanje.

Sadnik. Takisto ne bo nič, gospoda! Kje je parlamentarni red? Gospod pervosednik, rabite svojo oblast!

Zorko. Še enkrat, gospod Pribegar ima besedo.

Pribegar. Če hočemo zvedeti, kaj je ljubezen, vprašajmo najprej pesnike: ti vedó, kaj je ljubezen.

Zima. In pa ženske.

Zorko. Silentium!

Pribegar. Kaj pa pravi Fr. Halm, ljubljeneec ženskega občinstva? Kaj je ljubezen? vpraša Ingomar.

Kovač (bolj natihoma). Koliko je bil star ta tepec Ingomar, da také neumno vpraša?

Pribegar. Odgovori mu Partenija:

„Dve duši,

Ena misel,

Dve serci,

En vdar“.

Kovač (bolj potihoma). Dekletce je bilo pa že bolj prebrisano: pri ženskih gré vse hitreje. (Glasno.) To ti je pa vendar matematična

definicija. Ali pa tudi veš, Pribegar, da je prav takó? Človek se lahko zaplete, ker je toliko števílek nastavljenih; meni se zdi, da je takó:

Ena duša,

Dve misli.

Dalje pa zopet ne vem, kakó je; samo toliko vem, da je takó nekako, kakor enkrat ena je ena, enkrat dve sta dvé.

Pribegar. In kakó pravi Goethe, ki je tudi vedel, kaj je ljubezen?

Brez pokoja sreča

Ljubezen goreča!

Dà, ljubezen je sreča, največa sreča, ki je more čutiti človeško serce. Ali ta sreča je brez mirú in pokoja.

Zima. Oxymóron, kakor pravimo latinci, krasna govorniška figura!

Pribegar. Človek, ki ljubi, je neizrečeno srečen: ali v vednem nemiru biva; vedno želi in hrepeni; serce se mu vedno ziblje med upom in strahom.

Sem dolgo upal in se bal,

pravi naš Preširen: takó je bilo, dokler je ljubil; potem pa:

Slovo sem upu, strahu dal,

to je: iznebil sem se ljubezni. V kakó žalostnem stanju je potem!

Serce je prazno, srečno ní,

Nazaj si up in strah želi.

Pesnik je bil preširen; predobro se mu je godilo: ceniti ní znal svoje sreče. Potem še le, ko je bilo že prepozno, spozna, da brez ljubezni ní sreče:

Serce je prazno, srečno ní.

Prazno serce, kaj si more misliti človek hujšega? Nazaj si up in strah želi: to je: ljubezen si nazaj želi. Prepozno! Ljubezen ni da bi jo poklical, pa bi prišla.

Ljubezen jè, ljubezen šla,

Nikdar se ne poverne!

pravi Uhland. Tu imamo zopet jasen dokaz, kakó resnično je, kar pravi Nemeec, da se veliki duhovi srečujejo. Preširen gotovo ní mislil na Goetheja, ko je to pisal, in vendar je povedal ravno tisto samo z drugimi, s čisto drugimi besedami, namreč, da je ljubezen sreča brez mirú. To se mi zdi v resnici najboljša definicija ljubezni, zato ne bodem navajal več izgledov, ako ravno bi jih lahko.

Kovač. Ko bi imel knjige pri rokah. Enega bi bil pa vendar še lahko. Kakó pravi naša narodna?

Dolga ljubezen

Gotova bolezen.

Zima. To je pa bolj zate, Kovač.

Kovač. Dà, to je prava medicinska definicija; samo prav jasna ní, ker ní povedano, kaka je ta „gotova bolezen“.

Zima. Táko bolezen bi tí rad zdravil, jeli, Kovač, četudi brez dijagnoze.

Sadnik. Morebiti celo brez plače.

Kovač. Brez plače bom moral še druge, manj prijetne. Dà, možje, ljubezen je bolezen. To že dobro naznanja naš jezik, ki je naredil, da se té dvé besedi rimati.

Pribegar. Samo da rima ní prav čista.

Kovač. Kakó da ne?

Pribegar. Samoglasnik *e* se ne glasi čisto enako v obeh besedah. Ljubezen se izgovarja bolj kakor ljubjezen, in bolezen skoraj kakor bolejsen.

Kovač. To je po ribniško. Gorenjei ne poznamo tega razločka: ti si dlakocejpec, Pribegar!

Zima. Veste, možje, kakó se mi zdi, da smo nocej?

Pribegar. Kakó?

Zima. Kakor so bili pri tisti slavni Platonovi večerji.

Kovač. Tertium comparationis: kje je tu tertium comparationis?

Zima. Jéli so in pili, kakor mi; in o ljubezni so se pogovarjali, kakor mi; tu imamo filozófa, zdravnika, morebiti tudi pesnika, kakor tam. Samo Sokrata pogrešam.

Pribegar. To je razžaljivo.

Kovač. In pa logike, logike; kje je logika, možje! To je otrobovezje, ne diskusija.

Sadnik. To je neparlamentarno. Gospod predsednik, jaz predlagam, da se gospod predgovornik „na red“ pokliče, da svojo besedo prekliče ali požre, kakor pravimo mí.

Zima. Mir, gospoda! Kaj menite, da se je pri tisti pojedini vse takó lepo „po sekiricah“ veršilo in govorilo, kakor nam takó lepo pripoveduje Platon. Bog vé, ko bi mi imeli svojega Platona, kaj bi naredil iz naše večerje!

Kovač. Ali gorje, ko bi imeli kakega dopisnika, kakega Iskarijota med sabo: ko bi zapisal vse takó, kakor je bilo, ter poslal svoj spis kakemu časniku, n. pr. „Soči!“

Sadnik. Ali pa „Zvonu!“ To je dobro, da smo sami.

Kovač. Kedó vé? Jaz imam Pribegarja na sumu; zdi se mi kakor kak „penny-a-liner“, versto-po-groši!

Pribegar. O takó ne plačujejo naši listi.

Kovač. Torej ti veš, kakó plačujejo.

Pribegar. Jaz vé, kakó ne plačujejo.

Kovač. Imamo ga, sam se je izdal, kaj treba še dokazov?

Sadnik. Pribegar, mene izpusti!

Zima. Mene tudi!

Pribegar. Pri Bogu je milost!

Zima. Zdaj pa še eno, predno gremo, gospoda. Modrovali smo o ljubezni; moje mnenje je, da pri ljubezni ní potreba nič

modrovanja. Delajmo. kakor pri nas fantje in dekleta, ki ne vedó prave definicije o ljubezni in vendar ljubiti znajo. Stavim torej predlog, katerega upam, da bode podpirala vsa čestita družba; moj predlog je ta (s kozarcem v roki):

Pimo ga pimo,
Ženske ljubimo,
Kar jih dobimo
Tukaj in tam!

B. M.
(Dalje prih.)

PLAVICE IN SLAK.

Spisuje Ivan z Verha.

I.

GOSPODA JE TU!

(Konec.)

A ko se bavimo le s to gospodo, zabimo, da je danes še neka druga v vasi. Gospod kaplan in gospod učitelj. Čisto smo ju pustili z nemar. Kakó se imajo danes pri Bošticiu. slišala sta oba, a da ne bi se dejalo, vsilujeta se in prišla bi rada v gosposko družčino, zato ne gresta danes k Bošticiu na obed, ampak malo dalje k Jetinemu očetu. Vendar se jima ní dalo tam sedeti. Takoj po kosilu vstaneta, ter se izprehajata proti Bošticovim. Prav blizo sta že, pa škoda, na pragu ní nikogar domačih ljudi, da bi ju ogovoril in jima povedal kaj o gospodi.

„Gospod kaplan, veste kaj? tu malo počakajva“, svetuje učitelj, da pride kedó na prag.

„Dobro“, priterdijo gospod kaplan, vstavijo se sredi ceste, ter začno gledati k višku, kjer na jasnem nebu samotari tu pa tam kak izgubljen oblaček.

„Zdaj le!“ zašepne gospod učitelj, „Boštice je na pragu!“ Ob enem ju je pa tudi Boštice zagledal, ponižno se odkrije, ter stopi k njima.

„Vroče, vroče!“ opomnijo gospod kaplan.

„Dež bomo dobili kmalo, dež“, pritegne gospod učitelj; „nihče noče izdati, kaj bi prav za prav želela“.

„Sedaj ga pač ní potreba, jutri bomo kosili pri nas, in tudi gospodi bi kaj navskriž hodilo, ker se méni že odpeljati“.

„Dà, res, res, gospodo imate!“ zineta oba, gospod kaplan in gospod učitelj.

„Stopite malo k nji, gospod kaplan“, vabi Boštice.

„Ne, ne, kaj bi dejali, ko bi kar prišel, kakor bi z neba padel!“

„Nič se ne bojte, kar z menoj idite, jaz bom stvar takó vravnal, da bode vse prav“.

„Saj res“, pravi gospod učitelj, „kar pojdiva, oče Boštice bodo že preskerbeli, kakor je prav“.

„Za moj dél“, pravijo gospod kaplan, ter gredó. A ko vidijo, da gre tudi gospod učitelj z njimi, postojé malo, ter rekó: „Ti ostani tukaj, pa me pridi poklicat in opomnit, kader bode blizo dveh“.

Kakor bi treščilo predenj, takó se mu je zdel ta ukaz, kedó je dal dober svet, kedó je pripomogel k temu, da gredó gospod kaplan sedaj h gospodi. On, on največ in sedaj ne smé z njimi! Jezen je, da vse poka po njem, a vendar se ponižno prikloni, ter pravi: „Bom!“

„Gospodje!“ pravi Boštice, ko pripelje gospoda kaplana na vert, „gospod kaplan so se bali in sram jin je bilo priti semkaj, a jaz sem dejal, kar idite, na mojo besedo, vrvnal bodem, da bode vse prav. Kaj ne?“

Z veliko prijaznostjo sprejme gospôda kaplana, a vendar sedaj bi bil rajši tri sto milj od nje, nego tu pri njenem omizji: da bode Boštice stvar takó čudno vrvnal, ni si mogel nikakor misliti. To je bila dolga ura, sila dolga. Kakor bi na žerjavici sedel, takó se mu je zdelo, in v pogovoru se je takó slabo védel in mnogokrat takó čudne stvari prinesel na dan, da je gosposko omizje komaj smeh zadrževalo. In vendar se vé gospod kaplan dobro spominjati, da je znal drugekrati govoriti kakor pravdarski doktor, se vé da ne mej gospodo, ampak kader je govoril sè svojimi ovčicami.

Vsega je Boštice kriv in nekoliko tudi gospoda, ki je sploh pripeljala seboj kaj malo sreče. Zavoljo nje se je dekletom o davi pokazila naša nedelja, zavoljo nje so stare ženice prišle v jezo, zavoljo nje se je togotil gospod učitelj in gospod kaplan. In ko so na večer šli na izprehod, prestalo je povsod rajanje in veselje, kodar so mimo šli, in zavoljo nje se je tudi Vrtarjev Matej v roko vklépal. Sedel je pri klepalniku in za jutri klepal koso, pa ko je prišla gospoda mimo, pogledal je k višku in gledal za njo. Ne le da se je vklepal, ampak še celo koso je zvihral. Sreče ni pripeljala seboj in nikomur ni bilo žal, da se je takoj drug dan odpeljala. Vsi so odšli, gospod Skalar, gospa, Veso in tudi zala Adela. Stefan pa je ostal sam, takó sam, ter se užaljen spominjal, da je sedel včeraj zravno Adele v vozu, in da sta se vso pot prijazno pogovarjala.

Ko so se odpeljali, obesil je puško čez ramo, ter šel na lov. Sreča njegová, da ni imel nobene priče. Ko priteče zajec mimo njega, pomeri nanj, ter meri dolgo, dolgo meri, zajec mu je najmanj že kacih 300—400 korakov odtekel, kar se mu mahoma izproži. Toliko da mu ni puška iz rok pala, takó se je prestrašil.

Sreča, da ga ni nihče videl, ko se je zamišljen naslanjal v gozdu na debla.

Boljše bi bilo, da bi se gospoda ne bila nikedar prikazala v vas, ali da bi se Stefan vsaj vozil ne bil z njo in ne sedel poleg Adele!

PALME.

Spisal Ivan Šubic.

(Konec.)

Kar je kokosova palma tropičnim krajem, to je dateljnova palma deželam okolo srednjega morja. V neizrečeno velikem številu krije bregovje severne Afrike, ter rase ravno takó divno v mali Aziji in dalje v Arabiji. Sadé jo pogostoma tudi na južnem Španskem in Laškem, kjer se nahaja celó do Genove. A v bolj severnih krajih ne rodi več plodov, vedno ostane pritlična in jalova tujka.

Cveti dateljnové palme so dvodomni, to je moški in ženski, vsak na drugem deblu. Iz tega vzroka je treba žensko drevo umetno oploditi. Sadovi, katerih zraste na enem samem betiču do dvě sto, so tudi pri nas dobro znani kot sladki, rumeno-rujavi dateljni. Vžitni so še le, kedar se omočé. Potem so najnavadnejši živež ljudstev srednjemorskih dežel. Terdo, podolgasto seme v sredini dateljnovi stolčejo in zmanejo, ter kermijo z njim domačo živino. Posebno dobro tekne konjem in velblodom. Drevo doseže visoko starost, čez dve sto let. A tedaj postane nerodovitno, in rabijo ga drugače. Deblo navertajo, da teče iz njega palmovo vino. Potem ga posekajo in imajo les za tramove in hišno orodje. S peresi krijejo strehe, ter pletó iz njih močne vervi in razne druge domače tekanine.

Dateljnova palma dela časih velike gozde. Največ je ženskih débel. Moških je dosti manj, ker zadostuje eno samo, da oplodi nad sto ženskih.

Ob času evetenja imajo ondotni narodi velike praznike. Takrat lepo osnažijo ženska drevesa, potergajo jim gnjilo perje pod zelenim vencem, ter jih okrasijo, kakor neveste. Potem razrežejo prašnično metlico, ki nosi nad deset tisoč cvetov, ter stresajo njene kose nad plodničnim betičem, da oplodi njihov, prah ženske cvete drugzega debela.

To skerbno ravnanje z dobrotnim drevesom je izraz in ostanek še mnogo višjega spoštovanja, spomin božje česti, ki so jo nekedaj živiale palme v vzhodu. Posebno v „srečni“ Arabiji je to bogočastje bilo celo razširjeno, tam se je najdalje ohranilo. Še dan danes stojé na gomili Mohamedovi palme, ki so svete čestilcem njegóve vere. Nikjer se pa ni bogočastje palm takó krepko razvilo, kakor na zelenih otocih neizmérnih pustinj, ki krijejo Arabijo in severno Afriko, na oazah. Tu so živeli duhovniki, ki so hranili in gojili svete palme, ter vérnemu ljudstvu razlagali božjo voljo in prihodnjost. Kamenita miza, postavljena pod svetim drevesom, bila je daritveni altar. Iz šumenja palmovega venca so sklepali vedeži o bodočih stvaréh. Razpor, prepir in sovraštvo — vse je moralo mirovati v teh posvečenih krajih.

Navada, obiskavati palmove gozde, ohranila se je do današnjega dne. Kakor poiščejo pri nas gospoda in državniki v hudi poletni

vročini kopeli, da si odpočijejo in oddahnejo od dolgega truda, takó zahajajo bogatini in „diplomati“ onih krajev v palmove gozde.

Bogočastje palm se je razširilo iz Arabije kmalo po sosednjih deželah ob srednjem morji. Dospelo je do Gerkov, ter odločevalo mnogokrat njih vérske nazore. Pri Izraelcih je bila palma v veliki časti; njene veje so rabili o imenitnih svečanostih, in od takrat se je ohranilo ime „palmova nedelja“ v našem koledarji.

Podoba palme se je bila v teku stoletij takó zvezala z idejami in mišljenjem starih narodov, da je imela tudi velikanski vpliv v umetnosti. Duh posameznih umetnikov se je bil enako tesno, kakor pri vsem ljudstvu, seznanil in sprijaznil z obliko tega drevesa, da jo je nehoté posnemal pri svojih delih. Takó so pač nastali gerški stebri sè svojimi vencí, kapiteli, na verhu, vzvišena podoba palmovega debla in njenega listnega venca, ki se mu ziblje na koncu.

Enake imenitosti za značaj in razvoj narodov, kakor ste jo imeli dateljnova in kokosova palma, druge niso dosegle. One dve dajate v največi obilnosti človeku vsega, česar mu treba za bitje.

Ščitasta palma (*Corypha umbraculifera*) nadomestuje v vzhodnji Indiji celo papir. Na njene liste pišejo ondotna ljudstva. Znamenita je tudi zato, da evete samo enkrat v svojem življenji, a potem se posuší. Ona je najlepša rastlina, kar jih biva na poveršji naše zemlje.

Njena bližnja sorodnica, mahalasta palma (*Borassus flabelliformis*), z manjimi, a v podobi enakimi listi, rabi se kakor kokosova palma. Poleg tega daje še sladkor in sagovo moko. Največ te moke pa se dobiva od prave sagove palme (*Sagus Rumphii*) v Indiji. Deblo njeno je kratko, a celo debelo, in ima v sredi mnogo belega, moki podobnega steržena, ki se vozi za sago v naše kraje. Nekedaj so ga celo rabili v zdravništvu, a sedaj so ga že izpodrinile druge tvarine.

Skoraj vse palme imajo v svojem soku mnogo sladkorja, ki ga pod različnimi imeni prodajajo. Celó vosek dobivajo v južni Ameriki od neke palme. Deblo njeno je pokrito z voskom in smolo po verhu. Drevo se mora posekati in vosek olupiti. Pravijo, da se nič ne razločuje od bučelinega.

Plodove druge palme zvečijo prebivalci sandviških otokov takó, kakor pri nas težaki tabak. Kedor se udá tej navadi, postanejo mu ustne kmalo rudeče kakor opeka, zobje se počernijo — tedaj za evropski okus ne ravno prijetna izpremembra obraza. Ondotni prebivalci ne gredó nikedar z doma, da ne bi imeli seboj obile zaloge takih „areka-orehov“.

Skoraj nemogoče je naštetí vso množico stvari, ki jih te in mnoge druge palme človeku takó rekoč vsipavajo v naročje. A že iz teh čertie lahko razvidimo, da je Linné po pravici terdil, da je prava domovina našega roda tam, kjer rastejo palme. Čudil se je, kakó moremo bivati v deželah, ki nimajo palm — najbolj naravni živež človekov je njihov plod: pri nas le životarimo, ker si moramo pomagati sè žitom in mesom.

LITERARNI POGOVORI.

(Konec.)

Iz leposlovskega stališča moramo torej zametati sentimentalnost, ker sentimentalni proizvod v poeziji in umetnosti sploh je, po naši definiciji, plod ne dovolj krepkega čuta, torej slabosti, nemoči, podoben nekako nedozorelemu sadu: v umetnosti pa ima samo veljavo, kar izvira iz kreposti.

To se mi zdi jasno in na to stran mi ni potreba obširneje govoriti o sentimentalnosti; potrebno pa se mi vidi, da izpregovorim nekoliko besed o neki novejši prikazni pri nas, ki je v nekaki zvezi s tem predmetom.

Nedavno je bil pri nas vsak tretji človek, ki je znal pisati, to je čerke delati — jezikoslovec. Kedor ni vedel kaj pisati, pisal je o jezikoslovstvu: če ni razumel drugzega, za jezikoslovstvo je bil dober. Vreme, zdravništvo in politika, to je bilo in bode, menim, pri vseh narodih kakor nek srenjski pašnik, kamor ima vsakédó brez posebnega privoljenja pravico zaganjati svoje krave ali ovce. O vremenu, zdravništvu in politiki smé govoriti, kedór utegne, brez posebnega strokovnjaškega izobraženja: bodi si še takó neumno, to je njegová državljanska pravica, katere si ne dá kratiti. To je čisto pravično, ako bi se to ne smelo, o čem pa naj bi govorila vélika množina izobraženega človeštva? Pri nas smo imeli, ali morebiti še imamo, poleg teh tréh srenjskih pašnikov še četertega, to je jezikoslovstvo. Čisto naravno: jezik, to je vse naše narodno premoženje; o njem govoriti in pisati, kolikor je meni znano, do sedaj ni še prepovedano. Ko je bil jezik na vse strani preresetán, šli smo — tudi čisto naravno — za en korak dalje. Spravili smo se na slovstvo. Kakor prej o jeziku, takó piše sedaj o slovstvu tudi, kedór nima drugzega posla. To je sedaj naš peti srenjski pašnik. Vsi smo estetiki; in kakó določna, „apodiktíčna“ je naša sodba o vsaki posamezni slovstveni prikazni! To je velik napredek! Vsak si je zgradil, in sicer iz malega gradiva, svojo estetično sistemo; kakor nosi vsak krojač svoj „vatek“ sè seboj, takó imamo vsak svoje estetično merilo; razloček je samo ta, da so krojaški vatli vsi enaki, naša merila pa so silno različna. Posebno naši mladi ljudje se kažejo na tem polji od sile samosvestne. Temu je prišel v roko kak Turgenjevov roman. Mož je slišal, da je sedaj Turgénjev „à la mode“; slišal je tudi, da je ta slavni ruski pisatelj „realist“. Zdaj pa že vé, kakošen mora biti roman, tudi slovenski roman. Drugi je izteknil kje kako Bret-Hartovo novelo, ravno takó; ta mož zdaj vé, prej ni vedel, kaka mora biti novela. Tretji je videl kje po naključji kako Defreggerjevo podobo iz górskega življenja Tiroljskega. Isto takó! Prej ni videl podobe razen kakega sv. Florijana z golído v roki, torej se vendar ni še upal soditi o slikarstvu. Ali sedaj, ko je videl, z očmi videl, pravo, resnično podobo, če tudi morebiti ne najboljšo, slavnega tiroljskega umetnika, zdaj se mu je mahoma razodela vsa umetnost; zdaj umé

vse njene skrivnosti. Hitro sede, dokler mu ni še izpuhtela modrost, ter nam napiše korenito razpravo o slikarstvu in sploh umetnosti; a ne samo to. Dobil je v roko merilo za vse umetniške proizvode. Svoje modrosti veseli sedi na visokem učnem stolu, ter se posmehuje zaničljivo slovenskim pesnikom in pisateljem, kateri ne pišejo takó, kakor slika Defregger; oni so mu — sentimentalni! Da je živel nekedaj nekje tudi nek Rafael, ki ni ravno na slabem glasu. — nekateri ga celo imenujejo prvega slikarja vseh časov — da je ta Rafael slikal nekoliko drugače, morebiti celo nasprotno, tega mladi učitelj menda ni slišal nikedar.

Življenje, narava, „realizem!“ to je sedaj pri nas dnevna „parola“, in hoc signo vinces; realizem to je edino prava vera, brez nje ni izveličanja. Vprašanja, ki so pri drugih narodih zdavnaj že rešena, so pri nas „na dnevnem redu.“ Zmote, drugó že odpravljene, šopirijo se pri nas za edino prave resnice. Kedor nam zna naslikati okornega kmeta, ravno takega, kakoršen je v resnici, prav v delavniški opravi, s krepko podkovanimi čevlji „na šiv“, če se jih derži nekoliko gnoja ali druge nesnage, tem bolje, to je še le pravi „parfum“; kratko pipo mora v ustih imeti, še bolje če zveči tobak — krepko pljuvati, usekovati se v roko; robato govoriti itd. itd. Kedor to zna, ta je junak, „omne tulit punctum;“ to je umetnost, to je poezija; vse drugo je — sentimentalnost. Življenje nam kazati čisto tako, kakoršno je, to je vsa umetnost. Gospodje ne znajo ločiti, kaj je namen, kaj sam pripomoček.

Ko bi človek vedel, da bi kaj koristilo, pisal bi rad obširneje o tem predmetu, jaz imam malo upanja; vendar morebiti o drugi priliki!

Nekaj se mi pa vendar še potrebno zdi. Kakor poznam naše občinstvo, kričalo se bode: Tako! tebi ni prav, da tudi drug kedó estetikuje, ti braniš svoj „monopol“; gola samooblastnost, nezmotnost, zavist govori iz tebe. Takemu očitanju, ki sem ga res že moral slišati, nimam odgovora: kedor tako sodi, prosto mu! Piše se zato, da se bere in kolikor toliko tudi umé, kar se bere. Nihče ne more biti bolj vesel, nego sem jaz, da se naše občinstvo, zlasti mladina, bolj in bolj zanima za slovstvo, umetnost: da se ne bere samo tako brez premiselka, da se javno govori in piše o slovstvu: nihče ne hrepeni tako po kritiki svojih spisov, svojih nazorov, kakor jaz: saj iz dobre, pametne, zrele kritike se pisatelj sam uči. Kritika ga potérja v dobrem: kaže mu zmote, napake, katerih si ni jasno v svesti. Tako je bilo od nekedaj moje mnenje o kritiki: takó sem sam kritikoval, kolikor sem vedel in znal. Jaz torej nisem in ne morem biti proti kritiki. A kritika se meni zdi resna stvar; kedor hoče biti kritik, estetik, treba, da nekaj zna; to je! Tudi mi smo kritikovali in estetikovali, ali prej smo se učili! S.

Zvon izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 4 gl. za vse leto; 2 gl. za polleta. Napis: Redaction des „Zvon“, Wien, Währing, Zellerhof 6.
